

Norman Barry'nin Liberal Siyasete Katkısı

Mustafa Erdoğan

Prof. Dr. | Hacettepe Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü

Liberal Düşünce, Cilt 14, Sayı: 55, Yaz 2009 S.: 185-195

Devlete vereceğimiz yetkiler konusunda son derece dikkatli olmalıyız.¹

Norman Barry

1. Giriş

Siyaset teorisyeni Norman P. Barry 65 yaşındayken 21 Ekim 2008'de memleketi olan İngiltere'de vefat etti. Acı kaybından sonra hakkında Daily Telegraph'ta çıkan bir anma yazısında Norman Barry "klasik liberal fikirlerin Friedrich von Hayek geleneğindeki güçlü/sadık bir savunucusu" olarak tanımlanmıştı. Ayrıca, "The Austrian Economists" başlıklı bloga 1 Kasım'da gönderilen bir notta kendisine "Hayek Araştırmalarının öncülerinden biri" olarak atıfta bulunuluyordu.

Norman Barry hakkındaki bu değerlendirmeler şüphesiz doğru olmakla beraber, bu onun hikâyesinin tamamı değildir. Norman Barry bir Hayek uzmanı olmasının yanı sıra, daha genel olarak klâsik liberal-liberteryen sosyal ve siyasal teoriye katkılarıyla bilinen seçkin bir sosyal teorisyen idi. Aslında, onun klasik liberalizme katkısı bu doktrinin dengeli bir anlatımını sunmak ve onun ilkelerinin açıklamasını yapmaktan ibaret değildi, Barry eserleriyle aslında klasik liberalizmin yeni bir for-

¹ "The Concept of a Free Society", *Liberal Düşünce*, 2007, s. 126.

* "Norman P. Barry Hatırasına" Buckingham University (Büyük Britanya) tarafından 12-13 Mart 2009 tarihinde gerçekleştirilen "21. Yüzyıl'da Klasik Liberalizm" Sempozyumunda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş Türkçe versiyonu.

mülasyonunu da yapmıştır. Norman Barry'nin özgür toplumun teorisini bir ölçüde geliştirdiği bile söylenebilir.

Buckingham Üniversitesi'nden meslekdaşı Martin Rickets cenaze töreninde yaptığı konuşmada Barry'nin akademik ve entelektüel ilgisinin nerelere kadar uzandığı hakkında oldukça iyi bir özet sunuyor: "Norman Barry son derece geniş bir alanda yüz elliden fazla yayın yapmıştır. Emeklilik problemi, evlilik ve boşanma, Avusturya iktisadı, Alman Neo-Liberalizmi (···), Edmund Burke, Hume, Smith, Rousseau ve Bastiat'ın eserleri dâhil siyasî düşünce tarihi hakkında denemeler; kapitalizmin türleri ve şirketlerin 'toplumsal' sorumluluğu konuları; içerden bilgiye dayanan alım-satım; yurttaşlık ve haklar ve anayasa hukuku." (Rickets 2008) Bu listeye hukuk, refah ve devlet teorisine ilişkin yazdıklarını da ekleyebiliriz.

2. Barry'nin Yöntemi

Klasik liberal veya liberteryen siyasî teori ya deontolojik ya da sonuçsalcı (*consequentialist*) temelde savunulabilir ve savunulmuştur. Deontolojik liberteryenler kemdi siyasî konumlarını doğal veya ahlâkî haklarla temellendirmeye çalışırken, sonuçsalcı liberteryenizm özgürlükçü ilke ve kurumların yararlı sonuçlarını öne çıkarır. Hume ve Smith'in faydacılığına rağmen, klasik liberalizmde devlet üzerindeki kısıtlamaları deontolojik olarak temellendiren, özgürlüğü bizatihi bir değer olarak gören bir akım vardır (Barry 1997: 13).

Liberteryenizmin savunulmasında her bir yöntemin yararlarını tartıştığı nispeten yeni bir denemesinde Randy Barnett şöyle diyor (2004: 55, 56)²:

"Liberteryenlerin ahlâkî haklar ile sonuçlar arasında tercih yapmaya ihtiyacı yoktur, çünkü onlarınki ahlâkî değil siyasî bir felsefedir ki bunun değişik ahlâkî teorilerle bağdaşabilir olduğunu göstermek mümkündür..." / "Modern liberteryen siyasî teoride ahlâkî haklar ve sonuçsalcılığın her biri insanların nasıl davranmaları gerektiğini analiz etmenin bir yöntemi olarak görülebilir. Ahlâkî teorilerin uygulanması dâhil olmak üzere her analiz yönteminin kullanılması yanılabilirliği için, siyasî teorisyenler hem ahlâkî haklarla sonuçsalcı analizin nerede aynı sonuçlara ulaştıklarına hem de onların nerede ayrıldıklarına duyarlı olmalıdırlar." / Birincisi, eğer her iki yöntem de büsbütün farklı yollardan aynı sonuçlara ulaşıyorsa, o zaman her bir yöntem diğeri üzerinde analitik bir fren olarak işlev görebilir. Analitik yöntemlerimizin her biri hata yapabileceği veya yanılabilirliği için, bir yöntemi diğerrinin destekler görüldüğü sonuçları doğrulamakta kullanabiliriz. (···) Nasıl ki, hataya ve yanılmaya karşı korunmak için devlet güçleri arasındaki kurumsal rekabete güveniriz, aynı şekilde normatif araştırmanın farklı yöntemleri arasında da 'kavramsal rekabetlere' güvenebiliriz. Ahlâkî haklarla sonuçsalcı

² Bu konuda ayrıca bkz. Yayla 1998: 202-204.

analiz yöntemlerini bir siyasî teori içinde işlevsel olarak bağdaştırabilmenin bir yolu, böylece, normatif analizimizdeki hataları bulabilmek ve önleyebilmek üzere kavramsal bir 'frenler ve dengeler' mekanizması sağlamaktır."

Bu tahlil bana hemen Norman Barry'nin klasik liberal felsefeyi savunma tarzını hatırlatıyor. Gerçekten, Barry özgür toplumun kurumlarını savunmada deontolojik ve sonuçsalcı yöntemleri birleştirenlerden biriydi. Onun liberal ilkeler ve kurumları savunmadaki "frenler ve dengeler" yöntemi klasik liberalizme ilişkin anlayışımızı zenginleştirmiştir. Aslında, bu yöntemin kökleri bizatihi klasik liberalizmin tarihinindedir. Nitekim şu cümlede Barry klasik liberal muhakemenin parlak bir özetini sunuyor: "Hakikat şudur ki, (klasik liberal) doktrinin tarihsel kaydı, içinde birçok sesin işitilmek için yarıştığı bir karşılıklı konuşmayı (veya argümanı) ve tek bir sesin nadiren tamamen baskın olduğunu göstermektedir" (Barry 1986: 17-18).

Klasik liberal pozisyonu destekleyen her argümanı dinlemeye hazır olduğu için, Norman Barry bütün klasik liberal ekollere daima hakkını vermiştir. Yine de biz onu iktisatta Avusturyan siyasette ise Humecu-Hayekçi olarak nitelendirebiliriz. Bununla beraber, bu gerçek onu her bir ekolün katkılarını takdir etmekten alıkoymamıştır. Aslında, Avusturyanlar, Kamu Tercih ve Chicago İktisatçıları gibi muhtelif ekollerin dengeli anlatımlarını sunmak Barry'nin alışıldık tarzıydı. Birçok kişi onu Avusturyan olarak tanımlasa da, Barry aynı zamanda Kamu Tercih'i'nin kavramsal araçlarını da siyaset teorisine sokan kişidir.

Tarihsel olarak, liberalizmin sosyal ve siyasal teorisini açıklarken İskoç Aydınlanması'nın fikirlerine sıkça atıfta bulunmasına rağmen, Norman Barry bazen Locke'a da başvurmuştur. Dahası, Barry kendisine özel bir saygı duyduğu kesin olan Hayek'i bile eleştirmekten geri durmamıştır.

3. Barry'nin Ana İlgisi

Norman Barry'nin başlıca kaygılarından biri klasik liberalizmi yeni bir ifadeye kavuşturmak olmuştur. Ona göre, klasik liberal doktrini çağdaş toplumsal ve siyasal düşüncenin ışığında yeniden inşa etmek, onun kamu politikası alanında işe yarar olduğunu göstermenin ötesinde, daha kapsamlı felsefî temalarla ilgisini ortaya koymak zorunludur (Barry 1997: 5-6). Onun içindir ki kendisi "piyasa teorisyenlerinin ortaya koyduğu özgürlük örneğinin bazı özelliklerini hatırlamaya" çalışmıştır. "Hatırlamak" diyor, çünkü bu unsur "20. Yüzyıl'ın çoğunda unutulmuştur." (Barry 2007: 117).

Bundan dolayı, Barry "özgürlüğün birliği"nin daha geniş bağlamı içinde iktisadî özgürlüklerin önemini daima vurgulamıştır. O "liberalizmin anlamının iktisadî özgürlükten, yeniden dağıtıma ve özgürlük azaltıcı aşırı düzenlemeye izin veren ve özgürlüğün yeniden tanımlanmasına da yol açan daha fazla toplumsal yönelimli

bir doktrine kaymadan” yakınmıştır. “Bu son nokta, iktisadî özgürlüğün doğrudan doğruya kapsamlı bir özgürlük kavramından kaynaklandığı, özgürlüğün esastaki *birliği* anlayışının belirli *özgürlüklerin* teşviki lehine terk edilmesiyle ilgiliydi (Barry 2008: 127) Burada Barry gayet sağlam bir zemin üzerindedir, çünkü, “(t)arihsel olarak iktisadî özgürlükten sivil özgürlüğe geçiş sivil özgürlükten iktisadî özgürlüğe geçişten daha yumuşak olmuştur.” (Barry 2007: 125) Normatif bir dille ifade edersek, piyasa, özgürlüğün ahlâkî değerini kaynakların dağılımındaki etkinlikle birleştirir (Barry 1989: 39).

4. Siyasal İktisat ve Siyaset Teorisi

Bazı istisnaları bulunmakla beraber, bugünkü alışıldık siyaset teorisinde iktisadî analizden yararlanmak pek yaygın bir tutum değildir. Aslına bakılırsa, siyaset teorisyenleri genel olarak ciddi bir iktisat bilgisine sahip değildirlere. Siyaset teorisini Norman Barry bu bakımdan da çoğu meslektaşından farklıydı. Gerçekten de, onun siyaseti ve –klasik liberalizm dâhil- siyaset teorilerini inceleyişinin karakteristik özelliklerinden biri normatif siyaset teorisine siyasal iktisat bilgisini sokmuş olmasıydı. Bu bir başarıydı; çünkü bir yandan çoğu klasik liberal iktisatçı özgür bir topluma ilişkin fikirlerini açıklarken geleneksel siyaset teorisini ihmâl etmiştir, öbür yandan da genel olarak liberal siyaset teorisyenleri iktisadî analize pek aşına değildirlere. Bu nedenle, Barry’nin başarısı, geleneksel olarak iyi veya âdil topluma ilişkin soyut önermelerin hâkim olduğu siyaset teorisine de bir katkıdır.

*Modern Siyaset Teorisi*³ adlı kitabında Norman Barry’nin yer verdiği başlıklardan biri “Devletin Ekonomik Teorisi”dir. Bu teorinin temel varsayımları şöyle özetlenebilir: “İktisat teorisi, serbest bir piyasada bireyler arasındaki mübadelelerin kaynakların etkin veya optimal bir tahsisini sağlayacağını kabul eder. Bu süreçte yapılacak siyasî müdahale, üretimi bireylerin özgür mübadelelerinden hâsil olacak olan mal ve hizmetlerden saptırmak suretiyle etkinsizliğe neden olur. Devletin ekonomik teorisine göre, devlet ancak, piyasa işlemlerinin bireylerin istediklerini karşılayamaması durumunda başvurulması gereken, kamusal mallarının üretimi için bir aygıt veya kurumdur (Barry 2004: 74-75). Barry işte tam bu noktada önemli bir yorum yapar: “(Kamu mallarına olan) talep hiçbir zaman bilinemeyeceğinden, devlet faaliyetinin keyfî olması ihtimâli yüksektir.” Başka bir ifadeyle, “eğer devletin tek gerekçesi onun vatandaşlarının *sübjektif* arzularını karşılama kabiliyeti ise, bir piyasa mübadele sisteminin yokluğunda bunların neler olduklarını nasıl bilebiliriz?” (Barry 2004: 81, 79).

Norman Barry’nin refah politikalarına olan ilgisi kısmen bu sorudan kaynaklanır. Bütün vatandaşlara açık refah hizmetleri devlet tarafından sağlanması gereken kamu malları mıdır? Barry’nin bu konuda “makûl şüphe”si vardır. Barry ısrarla, re-

³ Kitabın orijinalinin adı *An Introduction to Modern Political Theory*’dir. Türkçesi için bkz. Barry 2004.

fah devletinin refahla ve refahın sağlanmasıyla aynı şey olmadığına dikkat çekmiştir. Şüphesiz, insanların refahını artırmaya çalışmak arzuya şayan bir amaçtır, ama bunun araçları cebri olmamalıdır. Esasen, geleneksel olarak refah sivil örgütlerin gönüllü faaliyetlerinin eseri olmuştur. Barry cebri refahın (veya, devletçi refahın) başka bir sakıncasına da dikkat çeker. Devletçi refah ahlâkî bir tehlikeye, “mahrumiyet içindeki kişilere yardım edilmesinin bu durumda olanların artmasını teşvik etmesi tehlikesi”ne yol açar (Barry 2004: 288)

5. Klasik Liberalizm ve Liberteryenizm

Klasik liberalizmin liberteryenizmle ilişkisinde özgür toplum taraftarları arasında bile bir belirsizlik vardır. Bir bakıma liberteryenizm klasik liberalizmin özgürlük ilkesinin daha kapsamlı bir siyasî felsefe şeklinde genişletilmesi olarak görülebilir. Liberteryen akademisyenlerin önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Loren E. Lomasky'ye göre, liberteryenizm klasik liberalizmin modern biçimidir (Lomasky 2007: 84). Aynı şekilde Randy Barnett de liberteryenizmin klasik liberal felsefenin “modern Amerikan türü” olduğunu ileri sürmüştür (Barnett 2007: 9).

Norman Barry bu konuya bir kitap tahsis etmiştir: *Klasik Liberalizm ve Liberteryenizme Dair*⁴. Öyle anlaşılıyor ki Barry de Lomasky ve Barnett'le esas olarak aynı kanaattedir. Nitekim, bu kitabında Barry liberteryenizmi ayrı bir felsefe olmaktan çok klasik liberal fikriyatın, ahlâkî temeller üstündeki özel vurgusuyla birlikte, yeni ve daha güçlü bir anlatımı olarak görmektedir. Liberteryenizm bireyci öncüllere dayanan bir felsefedir.

Barry'ye göre, çağdaş liberalizmin başarısızlığı, “(klasik liberalizmden) daha kapsamlı bir ideoloji olan... (ve) sadece serbest piyasaların kaynak tahsisine ilişkin iktisadî teoriyi değil fakat aynı zamanda muhtelif ahlâkî temelleri ve geleneksel bireyci değerlere esaslı bir entelektüel destek sağlamış olan insan anlayışını da içine alan” liberteryenizmin yolunu açmıştır. Aslında, “iktisadî doktrinler ile ahlâkî ve siyasî ilkelerin bir manzumesi” olarak liberteryenizm “toplumsal gerçekliğin anlaşılmasının (...) tamamen bireyci bir istikameti gerektirdiği” temel ontolojik varsayımından hareket eder.” (Barry 1986: 2, 4).

Bu pasajda ve başka bazı yerlerde Barry klasik liberalizmi iktisadî bir teoriden ibaret olarak tanımlar gibidir. Ne var ki, bu anlatımda örneklendiği gibi, klasik liberalizmin ahlâkî boyutlarını göz ardı etmek doğru değildir. Şüphesiz, klasik liberalizmin doğal haklara ve hoşgörüyeye ilişkin -söz gelimi- Lockecu fikirleri içine almayan her açıklaması eksiktir.

Bununla beraber, aynı kitapta Barry klasik liberalizmle liberteryenizm “arasında sınır çizgileri olarak kullanılabilir felsefî ilkelerin varlığının... kesin olmadığı”

⁴ *On Classical Liberalism and Libertarianism* (London: MacMillan, 1986).

sonucuna ulaşmıştır. “Haklar teorisyenlerinin kesin olarak liberteryenler, sonuçsalcılarla faydacıların ise klasik liberaller olduklarını düşünmeye alışmış olsak da, bu kesinlikle doğru olmayan bir tasniftir. Meselâ, apaçık faydacılığına rağmen David Friedman’ı liberteryenden başka bir şey olarak tanımlamak büyük bir hata olurdu...” (Barry 1986: 192). Buna, kendi klasik liberalizm felsefesi kesinlikle faydacı veya sonuçsalcı olmayan Chandran Kukathas⁵ örneğini de ekleyebiliriz. Kukathas’ı şüphesiz liberteryen olarak tasnif daha doğrudur, ama onun sisteminde liberteryen unsurları klasik liberal unsurlardan ayırmak kolay değildir.

6. Klasik Liberalizm ve Çağdaş Liberalizm

Çağdaş liberalizm esas olarak bir Amerikan ürünüdür. 19. Yüzyıl sonlarının “Yeni Liberalizm”inin⁶ bir varisi olarak çağdaş liberalizm liberalizmin orijinal fikirlerinden bazı bakımlardan bir sapmadır. Yine de, kısmen farklı içeriklerle de olsa özgürlük, bireycilik, özerklik ve hoşgörü gibi klasik liberallerle aynı kavramları kullanması nedeniyle, Amerikan liberalizmini klasik liberalizmden tamamen farklı bir doktrin olarak nitelendirmek doğru değildir.

Barry’nin anlatımını izlersek: “Çağdaş liberalizmin bu iki farklı türü arasında yeniden dağıtım konusunda kesin bir ayırım yapılabilir. Klasik veya iktisadî liberaller ya bunun etkinlik üzerindeki (olumsuz) etkisi yüzünden ya da bir tabii hak olarak mülkiyetin ihlâl edilmezliğine bağlılıkları nedeniyle, gelirin ve servetin yeniden dağıtımında devlete hiçbir rol tanımazlar.” Mamafih, eşitlikçi siyasi liberaller “liberal bir toplumun kurumlarını bireylerin kendilerinin belirledikleri planları izleme güvenliği sağlayacak veya subjektif arzuların koordine edilmesini mümkün kılacak sırf koruyucu araçlar olarak görmezler. (···) Liberalizmin her iki türünde özgürlük, eşitlik, bireysellik, kişisel özerklik ve devletin özel alana esas itibarıyla müdahale etmemesi gibi bazı kavramlar ortak olabilir, ama onların bu ideallere ilişkin farklı anlayışları tamamen farklı siyaset gündemleri ortaya çıkarır.” (Barry 2004: 20, 21).

Bununla tutarlı olarak Norman Barry, başka birçok klasik liberal gibi, Amerikan tarzı çağdaş liberalleri iktisadî hakları ciddiye almamakla eleştirmiştir. Amerikan liberalizminin söyleminde iktisadî unsurun –ve dolayısıyla, iktisadî hakların- küçümsemesi veya göz ardı edilmesi, Barry’nin tanımladığı üzere, “liberalizmin anlamındaki kaymadan” kaynaklanmıştır. Amerikan liberalleri iktisadî hakların “çok önemli olduklarını veya herhangi bir gerçek değere sahip olduklarını” düşünmemişlerdir. Onların liberalizm anlayışında “iktisadî haklarla diğer bütün daha moda kavramlar arasında nadiren sahici bir bağ” vardır (Barry 2008: 127)

⁵ Özellikle bkz. Kukathas 2003 ve Kukathas 2009.

⁶ “Yeni Liberalizm” hakkında bkz. Erdoğan 2006: 52-55.

Bu noktada Barry'nin John Rawls'un adâlet teorisine⁷ yönelttiği keskin eleştirilerden birini aktarmak anlamlı olabilir: "Rawls kişi ile onun (tamamen keyfi olarak) sahip olabileceği doğal yetenekler arasında garip bir ayırım yaptığı için, bu yetenekler bireyden alınıp ortak bir havuza konduğunda (kişiden) geriye ne kalacağını anlamak zordur." Dahası, "bu yaklaşım Rawls'un -kendi doktrinini faydacılıktan ayırt eden bir yol olarak- kişilerin özerkliği üstündeki ilk vurgusunu zayıflatmaktadır." (Barry 2004: 185, 186) Barry'nin başka yerde işaret ettiği gibi, "Rawls'un teorisinde vücudun parçalarının adâlet gerekçesiyle niçin yeniden dağıtılmayacağını gösteren hiçbir neden yoktur." (Barry 1997: 89)

Mamafih, bu anlatımda hâlâ bir belirsizlik vardır. İlk olarak, liberalizmin iktisadî boyutunun önemini vurgulamak için iyi nedenleri olsa da, Barry'nin "klasik liberalizm" ile "iktisadî liberalizm" terimlerini sıkça birbirinin yerine kullanması yanıltıcı olabilir. Çünkü bu, klasik liberalizmin ahlâki ve politik temellerinin ihmâl edildiği izlenimi yaratmaktadır. İkincisi, "kapsayıcı" ve "siyasî" liberalizmler arasındaki ayırım karşısında, Barry'nin eşitlikçi liberalleri işaret etmek üzere "siyasî" sıfatını kullanması da kafa karıştırıcıdır. Çünkü, bu tasnif bağlamında siyasî liberalizmi ayırt eden onun kapsayıcı bir felsefe olarak anlaşılmasıdır ki, bu anlamda klasik liberallerle (meselâ Hayek) çoğu eşitlikçi liberal (meselâ Rawls ve Dworkin) aynı safta, siyasî liberalizm safında, yer alırlar.

Onun için, siyasî liberalizm kategorisi içinde yer alan klasik liberallerle çağdaş liberaller arasındaki ayrımı belirtmek için başka kavramlar kullanmak gerekir. Söz gelişi, Loren Lomasky'nin bu ikinci grubu ayırmak üzere önerdiği "refah liberalizmi" terimi Barry'nin kavramlaştırmasından daha uygun olabilir. Lomasky'nin anlatımında, refah liberalizmi refahı veya pozitif hakları devlet aracılığıyla desteklemeyi öngörürken, klasik liberalizm özgürlük haklarını esas alır (Lomasky 2007: 27-28). Aynı ayrımı "özgürlükçü liberalizm" ve "eşitlikçi liberalizm" şeklinde de yapmak mümkündür.

7. Amaç-Durumlara Karşı Süreçler

Norman Barry toplum tasavvuru bakımından her zaman amaç-durumlara karşı süreçleri savunmuştur, çünkü bir süreçler toplumu özgürlükle amaç-durumlardan daha iyi bağdaşır. "Amaç-durum teorisi istenen 'sonuçların' siyasî yöntemlerle daha iyi elde edilebileceğini ima" ederken, süreç teorileri "düzenli bir toplumda kuralların doğası" üzerinde odaklanır, ki orada "belirli amaç-durumları kuralları izleyen bireylerin, eylemde bulunmak ve tercih yapmak suretiyle, yarattıkları söylenebilir." Bununla beraber, bu adem-i merkezî aktörler kendilerine yön gösterecek bir kurallar sistemine ihtiyaç duydukları için, Barry'ye göre, "(ö)zgürlüğe en uygun siyaset tipi... anayasal siyasettir." (Barry 1988: 26, 82)

⁷ Rawls'un adâlet teorisi hakkında bkz. Erdoğan 2006: 55-56.

Bu bakış açısından, temel aracı siyasî cebir olan sosyalizm gibi bir amaç-durum teorisinin özgür toplum idealiyle bağdaşması zordur. Buna karşılık, klasik veya piyasa liberalizminin süreç teorisi, insanların kendi amaçlarını izlemelerine imkân veren bir çerçeve sağlamak suretiyle, özgür bir toplumun gereklerine genellikle daha iyi uyar. “Piyasa esas olarak, anonim bireylerin siyasî olarak aktif grupların üyeleri olarak hareket ettikleri durumdaki kısa vadeli çıkarları yerine onların uzun vadeli çıkarlarına işleyen bir süreçtir.” (Barry 1988: 55)

Ne var ki, klasik veya piyasa liberalizmi süreçler üzerindeki vurgusuyla daha özgürlükçü olmakla beraber, bu meselede o da zorluklardan büsbütün arınmış değildir. Barry'nin isabetle belirttiği gibi (1988: 26), “eğer bir topluma dayatılırsa”, liberalizm bile paradoksal olarak bir amaç-durum hâline gelebilir. Günümüzün sözüm ona “liberal emperyalizm” çağında bu bir liberalden gelebilecek harika bir uyarıdır. Gerçekten de, liberal kurumların evrenselliğine ilişkin iddialarının onlara bu kurumları dünya üzerindeki başka halklara dayatma hakkı vermediğini liberallerin hiçbir zaman unutmamaları gerekiyor.

8. Barry'nin Eserlerinde Hukuk ve Devlet

Norman Barry bir siyaset teorisyeni olduğu kadar şüphesiz bir hukuk düşünürüdür de. Bunu anlamak için, onun Bastiat'la ilgili yazılarına, *Modern Siyaset Teorisi* kitabındaki “Hukuk ve Sosyal Kontrol” başlıklı Bölüme ve *Siyasî Klasikler: Green'den Dworkin'e* adlı derlemeye yazdığı Hart hakkındaki denemeye göz atmak yeterli olur (Barry 1996a).

Klasik liberaller genellikle hukuku devletin sağladığı bir kamu malı olarak görmekle beraber, bu gelenek içinde her zaman hukuku devletten ayıran güçlü bir çizgi de olmuştur. Norman Barry açıkça bu çizgide yer almaktadır. *Modern Siyaset Teorisi*'nde Barry devletle ilgili analizine “devletin yokluğu(nun) kesinlikle kuralların da yokluğu anlamına gelmeyeceği”ni hatırlatarak başlamaktadır. Esasen, modern devletten önce, “sosyal ilişkileri düzenleyen örf ve âdet hukuku, Roma hukukunun kalıntıları ve Hıristiyan tabii hukuku idi. Hukukun merkezî bir organ tarafından bilinçli olarak yaratılabileceği düşüncesi Ortaçağ zihniyetine yabancıydı.” Aslında “liberallere göre, bir hukuk sistemi bireysel ilişkileri devletten bağımsız olarak düzenleyecek genel kuralların ortak çerçevesini kendiliğinden bir şekilde geliştirebilir” (Barry 2004: 70, 66, 71).

9. Kültürel Çeşitlilik ve Federalizm

Liberal siyasî sitemlerin günümüz toplumlarının kültürel çeşitliliğiyle nasıl uyumlulaştırılacağı sorunu sosyal ve siyasal teorinin başlıca ilgi alanlarından biri olmuştur. Kabaca liberal gelenek içinde yazan kimi düşünürler bu sorunun “eşit yurttaşlık”

temelinde aşılabileceğini savunurken⁸, başka bazıları da bu soruya bir cevap olarak, liberal toplumların azınlık kültürlerini hukuken tanıyıp desteklemeleri gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Buna karşılık Barry'nin çözümü bundan farklı ve daha basittir: içinde herkesin kendi projesini özgürce izleyebileceği evrensel kuralların liberal çerçevesini tesis etmek. Başka bir ifadeyle, temel ilkesi özgürlük olduğu için, klasik liberalizm hukukun üstünlüğü altında toplumsal örgütlenmenin farklı biçimlerinin gelişmesini mümkün kılar (Barry 1997: 103).

Barry'nin bu ideale ilişkin formülasyonu kurumsal bir araç olarak federalizmi içerir. Ona göre, bir federalizmde, basit bir evrensel kurallar sistemi içinde her biri serbest giriş ve çıkışa izin veren çeşitli devletlerin varlığı subjektif tercihlerin ifadesine uygun bir mekanizma sağlayacaktır. Bu, kurumların rekabetine (*institutional rivalry*) dayanan bir federalizm olacaktır. Amerikan federalizmi başlangıçtaki hâliyle bu modele çok yakın iken, zamanla bütün ülkede yeknesak standartların ortaya çıkması kurumsal düzenlemelerden hoşnut olmayanlar için çıkış fırsatlarını azaltmıştır. Barry muhtelif yazılarında bu gelişmenin ayrıntılarını vermiştir. Amerika'dakine benzer bir evrim son yıllarda Avrupa Birliği'nde gerçekleşmektedir (Barry 1997: 57-58)⁹. Barry'nin AB'nin gidişatından hoşlanmaması kısmen bundan kaynaklanıyordu.

10. Sonuç

Liberal teorinin her alanında söyleyecek sözü olmasına rağmen, Norman Barry maalesef bu konuda kendisine ait bütünlüklü bir teori geliştirmemiştir. Kendisinin 1996 yılında yayımlanan *Classical Liberalism in the Age of Post-Communism*¹⁰ adlı monografisi bu yönde yapılmış bir girişim olarak görülebilir de, bu hem çok özet bir çalışmadır hem de konunun temel kavramlarının okuyucu tarafından bilindiği varsayımına dayanmaktadır. Bununla beraber, iyi bir araştırmacı eserlerinden hareketle Barry'nin özgür topluma ilişkin nüfuz edici fikirlerini tutarlılığı olan kapsamlı bir teorik kurgu içinde pekâlâ birleştirebilir.

Diğer eserleri bir yana, Barry'nin *Modern Siyaset Teorisi* adlı kitabındaki başarısı hem akademik liberalizm açısından hem de genel olarak siyaset teorisi açısından paha biçilmezdir. Onda klasik liberal/liberteryen gelenekteki Hayek, Nozick, M. Friedman ve Rothbard gibi birçok önde gelen düşünürün yazılarına bolca atıflar vardır. Bu, şüphesiz, 1980'lerin başlarında¹¹ siyaset teorisinin incelenmesinde yaygın bir tarz değildi ve doğrusunu söylemek gerekirse disiplinin o zamanki yerleşik düzeni

⁸ Tipik bir örnek olarak Brian Barry'nin yaklaşımı ve ona yönelik eleştiriler için bkz. Kelly 2002.

⁹ Bu konuda ayrıca bkz. Erdoğan 2006: 217-219.

¹⁰ Tarafından yapılmış bir tercümesi 1997 yılında Liberal Düşünce Topluluğu tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Barry 1997.

¹¹ Bu kitabın ilk baskısı 1981 yılında çıkmıştı.

onun bu konudaki ahlâkî cesaretini hoş karşılamamıştı¹². Ne yazık ki, onun eserleri klasik liberal/liberteryen akademisyenlerden bile hak ettiği ölçüde atıf almamıştır. Hatta denebilir ki, aşırı tevazuu nedeniyle Norman Barry'nin kendisi bile kendi entelektüel ve akademik başarısını öne çıkarmaktan kaçınmıştır. Her hâlükârda, bugün Norman Barry'nin çalışmalarına atıf vermeden liberal siyaset teorisiyle ilgili müttekâmil bir eser yazmak neredeyse imkânsızdır.

Referanslar

- Barnett, Randy E. (2004), "The Moral Foundations of Modern Libertarianism", in *Varieties of Conservatism in America*, ed., Peter Berkowitz, Hoover Press.
- Barry, Norman (2008), "Economic Rights", in *The Legal Foundations of Free Markets*, ed. Stephen F. Copp, London: IEA, pp. 127-139.
- Barry, Norman (2007), "The Concept of a Free Society", *Liberal Düşünce*, No: 45-46 (2007), pp. 115-126.
- Barry, Norman (2004), *Modern Siyaset Teorisi*, (Çev. Erdoğan, M & Şahin, Y. (Ankara: Liberte)).
- Barry, Norman (1988), *Invisible Hand in Economics and Politics* (London: IEA)
- Barry, Norman (1997), *Komünizm Sonrası Dönemde Klasik Liberalizm* (Ankara: LDT).
- Barry, Norman (1996), *Classical Liberalism in an Age of Post-Communism* (The Locke Institute: The Shaftesbury Papers 6))
- Barry, Norman (1996a), "Herbert Hart: The Concept of Law", ed. Murray Forsyth and Maurice Keens-Soper, *The Political Classics: Gren to Dworkin* (Oxford University Press)
- Barry, Norman (1989), *Yeni Sağ* (Ankara).
- Barry, Norman (1986), *On Classical Liberalism and Libertarianism* (London: Mac-Millan).
- Erdoğan, Mustafa (2006), *Aydınlanma, Modernlik ve Liberalizm* (Ankara: Orion).

¹² Bundan birkaç yıl önce lewrockwell.com'un "libertarian autobiographies" serisi için yazdığı bir yazıda Barry'nin kendisi *An Introduction to Modern Political Theory*'nin ilk baskısına gösterilen tepkiden bahsetmişti . Kendisiyle bu konuda yaptığım yazışma sonucu, o zaman daha kariyerinin başında olan bugünün ünlü "liberal"i Jeremy Waldron'ın da kitaba hoş olmayan bir book-review yazmış olduğunu öğrenmiştim.

- Kelly, Paul (ed.) (2002), *Multiculturalism Reconsidered* (Polity Press)
- Kukathas, Chandran (2009), "Two Constructions of Libertarianism", *Libertarian Papers* 1,11.
- Kukathas, Chandran (2003), *The Liberal Archipelago: A Theory of Diversity and Freedom* (Oxford: Oxford University Press).
- Lomasky, Loren E. (2007), "İki Liberalizm Anlayışı", *Liberal Düşünce*, No: 45-46, pp. 27-57.
- Rickets, Martin (2008), "Speech for Norman". Norman Barry'nin 6 Kasım'daki cenaze töreninde yapılan anma konuşması
- Yayla, Atilla (1998), *Liberalizm* (Ankara: Liberte, 2. b.)